

Szikszainé Bujdosó Zsuzsanna

Lovak alapkiképzése

A követelménymodul megnevezése:

Gondozási feladatok

A követelménymodul száma: 1688-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-014-30

LOVAK ALAPKIKÉPZÉSE

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

" A ló váljék a lovas teljes értékű társává. Ló és lovas csak így nőhet össze egy egységgé. A kiképzés során fellépő bármilyen hibát a lovas elsősorban magában keresse. A lovas durvaságát és ellenőrizetlen megnyilvánulásait a ló azonnal ellenszegüléssel fogja nyugtázni. A ló megérzi a lovasa gondolatait, és azt adja vissza, amit a lovas társának sugall." (Maria Günther)

" Az a jó lovas, aki képes fiatal lovakat képezni, illetve a nehéz lovaglászú vagy elrontott lovakat javítani. Ennek a tudásnak az érdekében a lovasnak is átfogó gyakorlati és elméleti kiképzésen kell átesni, és lehetőleg sok lovat kell lovagolnia. Ezek után tudja a lovas az érzését és az abból adódó befolyását kifejleszteni. Mindkettő a ló kiképzésének, kiegyensúlyozásának elengedtetése és belső elégedettsége elérésének a feltétele." (Christoph Hess)

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

KÖZÖS ALAPOK

A ló alapkiképzésének célja, hogy kellemes mozgású, engedelmes, készséges, jó teljesítőképességű, ügyes lovat kapjunk. A szoktatás, a gondos nevelés, kiképzés, tornáztatás megtartja, javítja és kibontakoztatja a ló képességit lovasa vagy hajtója számára. Ahhoz, hogy ezt a célt elérjük, meg kell találnunk a módját annak, hogy a ló természet adta pozitív tulajdonságait – erő, gyorsaság, kitartás, jó emlékezés – megtartva szolgálatunkba tudjuk állítani őt. A hátszló kiképzése során ezt a belovaglással érhetjük el, a fogatolt-ló esetében a fogatba-kocsiba tanítás folyamán valósíthatjuk meg.

A lovak kiképzésében, legyen hátszló vagy fogatolt-ló, ugyanazon elveknek kell érvényesülniük.

Ezek:

- Türelem

- Fokozatosság
- Határozottság
- Következetesség
- Önkritikus magatartás a hibák kiküszöbölése érdekében
- A munka mindig az adott egyedre szabott legyen, és ne legyen megerőltető

A betanítás a fiatal ló (csikó) életének második nagy forduló pontja . Ilyenkor alakulnak ki azok a feltételes reflexek, amelyek a ló későbbi használhatóságát nagymértékben meghatározzák. A türelmetlen, szakszerűtlen, goromba "betörés" rossz emléke az állat egész életére kihathat, amely következtében kialakuló rossz szokás vagy szokások csak igen fáradságos munkával és kevés sikerrel kecsegtető munka.

A betanítás a lovak teljes fejlettségi állapotuk elérése előtt megkezdődik, így a melegvérű lovakat általában 3 éves korában kezdjük tanítani, míg a hidegvérűek tanítása 2 éves korukban kezdődik el. A betanításra legalkalmasabb az őszi és a tavaszi időszak, mert ilyenkor nincs sem jeges, csúszós hideg, sem pedig tikkasztó meleg, és a legyek, szúnyogok, böglyök sem nyugtalanítják a csikókat.

A lovaglás és hajtás két vagy több élőlény megértésén, kapcsolatán alapszik. Apró kis jelekből kell megértenünk lovunk magatartását, és nagyon rövid idő alatt levonnunk a megfelelő következtetéseket, hogy mit értett meg segítségeinkből és mi legyen a következő mozzanat. Ahhoz, hogy ezeket a jelzéseket megfelelően tudjuk értelmezni szükség van némi ismeretre, lovunk viselkedését meghatározó alaptulajdonságok tekintetében.

A ló zsákmányállat, így alapvető tulajdonsága az állandó figyelem a környezetére, a kapott információk gyors és pontos feldolgozása, és a megfelelő válasz reakciók, amely az életet jelentő gyors menekülésben csúcsondhat ki. Ennek megfelelően alakultak-és fejlődtek ki érzék- és mozgásszervei.

1. Érzékszervek, viselkedés

1. Látás:

A ló szeme a fej két oldalán helyezkedik el, így látótere két oldalból áll, s a fej mozgatásával növelni tudja látóterét, melyben a hosszú nyak is segítségére van. A szemek oldalsó helyzetéből következően a világot főként síkban látja, két vakfolttal. Kifejezetten mozgást látó, az oldalt és a messzeségben mozgó dolgokat hamarabb és jobban látja, mint lovasa. Az oldalt elhelyezkedő szemek csökkentik a két szemmel egyszerre belátható mezőt, térlátása, mélységérző képessége is csökkent. A fókuszáló képessége csekély, természetes módon úgy fókuszált, hogy a távoli tárgyakat élesen behozza a retinán fekvő fókuszpontba. Az éles látáshoz fel-le kell mozgatni a fejét, hirtelen megijed olyan tárgytól, ami már a látómezőjében volt. A fényerősség változásához viszonylag lassan alkalmazkodik. Igen jól lát szürkületben, a szemfenéken található speciális szövet visszaveri a fényt a renehártyára és így erősíti a látást.

A szem a lélek tükre, így a szem állapotából jól lehet következtetni a ló belső állapotára. Kifejezheti a nyugalmat, az ijedtséget, félelmet, a haragot, erőszakosságot, belső egyensúly hiányát és a betegség kísérő jele is lehet.

2. Hallás:

Igen jól fejlett, a fülkagyló alakja és mozgékonyasága nagymértékben segíti ezt a képességét. A fül homorú alakja elősegíti a hangok befogását, a 16 mozgatóizom 180-os fokban képes mozgatni a fület. A magas frekvenciájú hangokat képes jobban felfogni, az emberi mély hangokat pozitív ingerként érzékeli, a magas hangok félelmet kelthetnek benne. A magas hangok eltűrése szoktatással képezhető, addig, amíg a kellemetlen zajhatás el nem éri a fájdalom küszöböt.

A ló füle ritkán áll nyugalmi helyzetben, általában mindig mozgásban van. Így figyel minden apró neszre, vagy jelzi a másik egyedhez való viszonyát. Nyugalomban a fül lazán felfelé áll, a fülmozgató izmok lazák, a fülrés előre, kifelé áll. Figyeléskor a fül megmerevedik, a mozgatóizmok megfeszülnek, a fülrés előrefelé áll, ezzel egy időben a ló fejét is a hang irányába fordítja. Hátrafelé figyelésnél a fülkagyló a függőlegestől kissé hátra helyezkedik, a fülrés kifelé-hátrafelé irányul. A fajtársakkal, később az emberrel való viszony legjellemzőbb kifejezése a hátracsapott fül (sunyítás), ami az agresszivitás előjeleként is értelmezhető, ellenséges viselkedést, fenyegető magatartást jelent.

3. Szaglás:

Kitűnő szaglása van, amelyet elsősorban a takarmányválogatásban, a fajtársak illetve az ember felismerésében. A kiképzéskor hátráltathat, kellemetlen szagok vagy az arra való emlékezés miatt figyelmetlen lesz vagy éppen ellenszegül.

4. Viselkedés:

A lovak viselkedése, mozgása egy gyakorlott szakember számára nagyon sok információval szolgál. Figyelhetjük lovainkat munka közben, istállóban és szabadon mozgás közben. A mozgásból következtethetünk a kedélyállapokra, edzettségre. Látjuk, ha kötött a mozgás, vagy nem mennek tisztán, ha botlanak. Látjuk, ha lendületesek, egyenesen, ütemesen mozognak, vagy elmaradnak a húzásban. Karámban, lovardában szabadon mozgó ló is nagyon sokat elárul magáról. Megfigyelhetjük, hogyan egyensúlyozza ki magát a ló játékos ugráncolás után a fordulóban, illetve tetszetős- e a mozgása.

Egyéb jelek pl. a fülek játéka (lásd fent), a fark tartása is nagyon árulkodó lehet munka közben. A mozgás ütemével együtt mozgó fark elengedettséget jelent, a behúzott vagy magasra felemelt fark feszültséget. Nyugtalan, izgága ló a farkát csavarja, de ez lehet egy feladat végrehajtása során a belső feszültség és a fizikai feszesség, a tiltakozás egyértelmű jele is. Szintén a belső feszültség fokmérője a ló elégedett horkantása, prüszkölése. Az üdvözlő röhögés a barátságosság jelzése olyannal szemben, akit a ló kedvel, akihez jó emlékek, érzések kapcsolják. Az izzadás a munka velejárója, de ha eltér a megszokottól, vagy az egyedi sajátosságtól, jelzi, hogy valami nincs rendben.

2. Segítség, jutalmazás, büntetés

A kiképzés során lovunkkal nem tudjuk megbeszélni a feladatokat és azok helyes végrehajtását, ezért az érzékszervein keresztül próbálunk hatni rájuk, a megfelelő segítség alkalmazásával, továbbá a jutalmazás és büntetés, mint a kiképzés eszközeinek felhasználásával. A három eszközt, ha következetesen, némi jó érzéssel és megfelelő arányban és sorrendben alkalmazzuk, ez válik a megértés nyelvévé. A segítségeket a fiatal lóval fokozatosan, egymásra épülve kell megtanítanunk, mint ahogy a kisgyerekekkel is először szavakat tanítunk, amelyek aztán mondatokká állnak össze. A ló sohase féljen a segítségektől, mindig türelemmel várjuk ki az eredményt, és minden esetben a hangulatunktól függetlenül alkalmazzuk azokat. A nevelés három eleme a segítség, a büntetés, a jutalmazás keresztezheti egymást, csak tudni kell, melyiket, mikor és mennyi ideig alkalmazzuk!

A segítségeket addig alkalmazzuk, amíg a kívánt hatást el nem értük, azonban nem egyfolytában adjuk, hanem megszakításokkal mindaddig, amíg a ló azt megértette, és a kívánságot teljesítette. Mindig enyhén és óvatosan, vagyis ne hirtelen, de határozottan kezdjük a segítség adását, s csak fokozatosan erősítsük a szükséges mértékig, de rögtön hagyjuk abba, amint a ló eleget tett kérésünknek. Ily módon tudjuk fenntartani lovunk érzékenységét a segítségekkel szemben. Az erősebb segítség és fenytések után mindig térjünk vissza a rendes hatásúakra, hogy a lovat a segítségektől el ne riasszuk. Az idomítás, kiképzés előre haladásával a segítségeknek is mindig finomabbá kell válniuk, s végül azt a benyomást kell kapnunk, hogy a ló a lovása, hajtója gondolatát követi. Segítségeink mértéke a lovak érzékenységétől, temperamentumától és idomítottságuktól függ. Ami az egyik lónak segítség, lehet hogy a másiknak már büntetés. A túlzottan erős segítség feszességet, a túlzottan gyenge pedig pongyolást vált ki a követelmények végrehajtásánál.

A lovaglás során alkalmazott elsődleges és másodlagos segítségek:

Az elsődleges segítségek csoportjába tartozik a testsúly, a lábszár (csizma) és a szár, valamint a másodlagos segítségek, úgymint, sarkantyú, pálca és a hang.

Testsúly	Csizma	Szár
– egyoldali megterhelő	– előrehajtó	– felvevő és engedő
– mindkét oldalt megterhelő	– oldalra léptető	– megtartó
– tehermentesítő	– ellentartó	– kitartó
		– ellentartó
		– oldalra léptető

A hajtás során alkalmazott segítségek:

A szárségi, a hang- és az ostor segítség.

Látjuk azt, hogy lovainkra különböző segítségekkel tudunk hatni, annak érdekében, hogy akaratainkat átvigyük, és a kívánt hatást elérjük. Ezek közül a két legfontosabb az előrehajtó és a felvevő segítségek csoportja. A segítségeket, jutalmazásokat és büntetéseket megfelelő időben, mértékben, módon és egymással helyes arányban kell alkalmaznunk. Az összehangolásuk minősége a "lovasérzés" és a "hajtóérzés" függvénye. Ezek természetesen eltérő képességeket igényel, míg a lovasnál simulékony ülést, jó ütemérzést követel, addig a hajtótól nagy figyelmet, beleérző képességet, finom kezet, és mindkét esetben gondolkodó fejet.

Az előrehajtó segítségek mértéke mindenképpen haladja meg a felvevő segítségekét. A büntetés nem kerülhet túlsúlyba a jutalmazással szemben, és mindkettőt a kiváltó ok után azonnal kell alkalmazni.

3. Az alapkiképzés felépítése

A ló kiképzésén semmiképpen sem a ló idomítását értjük. A kiképzés sokkal inkább rendszeres tornáztatás, amelynek során az a cél, hogy a lovat mind fizikailag, mind lelkileg természetes képességeinek teljes kifejtésére bírjuk, engedelmes, kellemes, sokoldalúan képzett hátsó- vagy fogatos lóvá tegyük.

A tankönyvek, az alapkiképzés nemzetközileg is elfogadott rendszerét a következőképpen vázolják:

Fő szakaszai és a szakaszok elemei:

- Szoktatás

- Ütemesség, elengedettség, támaszkodás
- A hátsó lábak tolóerejének fejlesztése
 - Elengedettség, támaszkodás, lendület, egyenesre igazítottság
- A hátsó lábak hordozó erejének fejlesztése
 - Lendület, egyenesre igazítottság, összeszedettség

A kiképzés folyamata tehát három fő szakaszban megy végbe. A szakaszok egymásba való átnyúlását, a részek sorrendjét a természetes szükségyszerűség adja. Ez-egy pont előfeltétele a következő teljesíthetőségének, de egyik sem lehet kizárólagos célja a kiképzés valamelyik szakaszának. Sokkal, inkább egymással kölcsönhatásban függvényei egymásnak. Az egyes tulajdonságokat rendszerbe foglalva, de nem sematikusán kell kidolgozni.

A szakaszok elemei:

ÜTEM:

Tér és időbeli egyenletesség mindhárom jármódban. Vele szemben támasztott követelmény az egyenletesség, és a helyesség. Egyenletes, ha a patadobbanások az adott jármódra jellemző sorrendben, egyenletes időközönként követik egymást. Helyes, ha a ló egyenletesen a láb-ingahosszának megfelelően, élénken lép. Az ütemnek az egyenes vonalon, a fordulatokban és az átmenetekben is meg kell maradnia. Egyetlen gyakorlat vagy feladat sem lehet jó, amelyben ütemhibák lépnek fel, és a kiképzés egyetlen lépcsőfoka sem lehet helyes, ha az ütemhibához vezet.

ELENGETTSÉG:

Minden további kiképzés alapfeltétele, és az ütem mellett a szoktatási szakasz lényeges célja. Az ütemességnek, a ló testének fizikai és pszichikai feszültségtől való teljes mentessége, és az együttműködés készségének egyidejű megvalósulása. Csak az a ló tud teljesítő készsége és képessége maximumát nyújtani, amelyik lelkiileg és fizikailag egyaránt elengedett. A lóval szemben támasztott azon követelmény, hogy huzamosabb ideig teljes figyelmét lovása segítségadásaira összpontosítsa nagy idegmunkát igényel a ló részéről, amelynek a kiképzés elején még nem tud eleget tenni. Hogy ennek a követelménynek meg tudjon felelni, s hogy az ilyen irányú túlköveteléstől idegei ne menjenek tönkre, illetve testi épsége el ne használódjon, fokozatos előkészítésre és a lovasnak nagy türelemre van szüksége.

TÁMASZKODÁS:

A lovas, hajtó keze a szárak útján érintkezést vesz fel a ló szájával. Ezt a zabra útján keletkezett összeköttetést nevezzük támaszkodásnak. Helyes, ha azt a lovas, hajtó keze állandóan, egyenletesen, mindkét oldalon egyenlő puhán és rugalmasan érzi. Sohasem szabad a támaszkodást a szárral hátrafelé hatás útján létrehozni, a támaszkodást a kézen a lónak kell keresni, nem pedig a lovasnak, hajtónak a ló száján. Ezt a helyesen kifejlesztett tolóerőnek kell eredményezni, a lónak az előrehajtó befolyások eredményeként kell a szárhoz hozzálépnie. A szár hatása közvetlenül a foghíjas szélen valósul meg, de közvetve a mozgás motorjaira, a hátulsó lábakra hat.

LENDÜLET:

Minden lóban van bizonyos fokú lendület, annyi amennyi az önmaga kiegyensúlyozásához és a mozgásához szükséges. Ez azonban nem elegendő a lovas súlyával, illetve a kocsi súlyával megterhelt ló iránt támasztott követelmények teljesítéséhez. Az ehhez megkívánt lendület többletet a ló rendszeres tornáztató kiképzésével kell megteremtenünk. A helyes lendület úgy nyilvánul meg, hogy a lábak mozgása minden erély kifejtése mellett is lágy és kerek, abban az összes ízületek egyenlően vesznek részt, a ló járása könnyed, minden erőlködéstől mentes. A jó lendület csak akkor adott, ha a csánkok rögtön a talajtól való ellökődést követően energetikusan előre és felfelé mozdulnak el, és nem csak felfelé vagy hátrafelé.

EGYENESRE IGAZÍTOTTSÁG:

Majdnem minden ló valamelyik hátulsó lábával a vonalról kitér. Ez abban nyilvánul meg, hogy a ló súlyának nagyobb részével a kitért hátulsó láb harántellenes vállát terheli meg. A vállnak ez az erősebb megterhelése a váll-és nyakizmok megmerevedését idézi elő. Ezért a ló a megterhelt válloldalán erősebb támaszkodással a szár ellen megy, és azon visszatart. A kitérő hátulsó láb oldalán pedig nem fogadja el a szárat, a lovas keze üres marad. A ló ferdeségének a hátulsó lábak egyenlőtlen tolóereje folytán az egyenlőtlen támaszkodás lesz a következménye. Az egyenesre igazítás célja a terhelés egyenletes elosztása, a végtagok egyoldalú elhasználódásának elkerülése, a tolóerő optimális mértékre történő fejlesztése, az egyenletes támaszkodás kialakíthatósága, a segítségnek elfogadása és az átengedőség elérése.

ÖSSZESZEDETTSÉG:

A lónak olyan állapota, amelyben minden ízületében meghajlított hátulsó lábai fokozottabban lépnek a súlypont irányába előre és alá, rugalmas háta mérsékelten leng, elülső lábai vállból szabadon mozognak, nyaka felfelé ívelt, fejének homlokvonala majdnem függőleges. A ló ekkor figyelmét teljesen a lovasra, hajtóra irányítva igyekszik annak akaratát végrehajtani. Az összeszedettség állapota két fontos tényezőből áll: a ló testi, fizikai összeszedettségéből és a figyelmének, akaratának lovasára, hajtójára való összpontosításából. Ezek alapján elmondható, hogy az összeszedettség egy állapot, amely a lovaglás, hajtás során alakul ki a következetes elengedett és tornáztató munkának következményeként. A fiatal ló iskolázásának befejezésekor más az összeszedettség mértéke, mint egy idősebb ló esetében. Az idősebb ló hosszabb ideje tartó képzésének következtében erősebben hajlított hátulsó lábaival nagyobb súlyt visel, csípője az erősebb ültettség miatt mélyebben helyeződik el, ezáltal elülső lábaival felszabadultabban lép, nyaka magasabbra ívelődik.

A kiképzési szakaszok:

1. Szoktatás:

Lovunkkal el kell fogadtatni az új helyzetet, akár nyereg alatt, akár fogatban történő munkáról van szó. Ez a szakasz akkor fejeződik be, amikor lovunk tiltakozás nélkül teszi a dolgát, visszanyerte természetes egyensúlyát, ütemesen, elengedetten mozog, az előrehajtó segítséget elfogadja. Ennek fokmérője, hogy először lépésben, majd ügetésben odadobott száron előre-lefelé nyújtott nyakkal, lengő háttal és farkkal, egyenletesen tényező lépésekkel mozogjanak. Általában 4-6 hétig tart, de ettől jelentősen eltérhet a ló temperamentumától és felnevelési körülményeitől függően. Nagyon fontos, hogy az ebben a szakaszban elkövetett hibák, amik általában a türelmetlenségből (esetleg hozzá nem értésből) adódnak, a fiatal lóban örökre nyomot hagynak.

2. A hátulsó lábak tolóerejének fejlesztése:

Célunk tornáztatással az izomzat és az inak fejlesztése, munkára való alkalmassá tétele, a mozgás egyenletességének megőrzése minden jármódban. Az előremeneteli kedv és az előrehajtás kifejlesztése, ami nem az iram gyorsaságát jelenti, hanem a hátulsó lábak készletését a teher energikus előre vitelére. A fogatlovak esetében ez egyben a húzóerő kifejlesztését is jelenti.

3. A hátulsó lábak hordozó erejének fejlesztése:

Célunk a súlypont hátra vitele, legalább olyan mértékig, hogy a súly az elülső és a hátulsó lábakon egyenletesen legyen elosztva, azaz a vízszintes egyensúly kialakítása. Az elülső lábakat fokozatosan tehermentesítjük a hátulsók aláléptetésével, így azok egyre több súlyt hordanak. Az eleje "felszabadulásával" és a súly hátulsó lábakra való helyeződésével a mozgásban minőségi változás következik be, (emelkedettebb, szabadabb és hosszabb lépések) a ló feligazodik és hordja magát.

A CSIKÓ BETANÍTÁSA

Akár fogatba, akár nyereg alá akarjuk a csikót betanítani mindig a csikó kézhez szoktatásával kezdjük. Ha csikó már bizalommal van az ember iránt, megkezdhetjük vele a mindennapos munkát. A ló tanulása a feltételes reflexek kialakulásának hagyományos modelljét követi. Ezért betanításkor az egyes feladatokat türelemmel, többször gyakoroltassuk, de sohasem mechanikusan. Egyszerre mindig csak egy feladatot gyakoroljunk, ezt kétszer-háromszor végrehajtva már jól ismert feladatok közbeiktatása következzen. Mindig győződjünk meg arról, hogy a csikó megértette a feladatot, amit kívántunk tőle. Ha nem, ne durvasággal, hanem türelmes ráhatással igyekezzünk akaratomkat érvényesíteni. A jól végzett feladatot simogatással, veregetéssel, zabbal jutalmazzuk.

Az első feladat a szerszámhoz és a zablához való szoktatás. Ehhez legegyszerűbb, ha egy bőr kötőfékben csatolt zablát teszünk egy időre a csikó szájában. Ez először meglehetősen zavarja, de ha a zablát jól csatoltuk, és se fel nem húzza a szájszögletet, se nem lötyög a szájában, hanem lazán fekszik a foghíjas részre, akkor viszonylag könnyen megszokja. A zabra elfogadása után kantározzuk fel. A kantározásnál ügyeljünk arra, hogy a lovak jelentős része érzékeny a füleire. A kantár úgy legyen felillesztve, hogy a zabra a foghíjas részre kényelmesen felfeküdjön. Ha a kantározás során a ló magasra kapja a fejét, kezünket az orrhátra fektetve fokozatosan érvényesítjük el, hogy a fejét leengedje, és utána próbáljuk meg a kantározást megismételni.

A betanítás következő feladata a futószárazás megtanítása. Ennek helyes kivitelezéséhez szükséges egy futószárazó kör kialakítása, amely valamilyen módon körbekerített, ezzel segítve a kör könnyebb kialakítását és a körön való mozgás megtartását. Az első lépésnél célszerű, ha van egy segítő, aki kívülről vezetve a lovat segít azt körön tartani. A későbbiek során fokozatosan leválik, s esetleg egy zabos vödör segítségével támogatja a csikó futószáron való kiképzését. A csikót a betanítója vezeti futószáron, így szoktatva azt magához, illetve az általa használt vezényszavakhoz. Szükséges még egy segítő, aki kezdetben az ostoros feladatot látja el, majd ha csikó már szépen körön tartható és bátran megy előre, akkor az ostort átadja a futószárazónak. A futószárazás munkát először futószárazó hevederrel és kikötőszárákkal kezdjük meg. Mindaddig így mozgatjuk és tanítjuk a csikót, amíg lépésben és ügetésben is mindkét kézen egyenletes ütemben, egyenletes támaszkodással megy. Ettől a ponttól kezdődően elválik a háttas- és a fogatos ló betanításának a folyamata.

1. A csikó betanítása nyereg alá

Ha csikó már jól megy a futószáron, akkor felhelyezzük a hátára a nyeret. Pár nap alatt hozzászoktatjuk a nyereghez, először kengyel nélkül, majd kengyellel és a végén lehúzott kengyellel. Ha a csikó már nem ijed meg az oldalához verődő kengyelektől, és egyenletesen dolgozik elérkezett az ideje a felülésnek.

A felüléskor először csak belenehezünk a kengyelbe, majd ráhasalunk a csikó hátára, és így vezetgetjük pár körön keresztül. Leszállás után megdicsérrjük és még 2-3-szor ráhasalunk. Ha ezt már jól tűri, akkor meg kell próbálni felülni a hátára. Először hasalunk, majd óvatosan átemelve a lábunkat, óvatosan leengedjük a fenekünket a nyereghez. Először nem ülünk bele a nyeregbe teljes súlyunkkal, hanem a súly nagyobb részét a combjainkra tesszük. Megveregetjük a csikót és megpróbáljuk vezetni a körön, majd ezután kiengedjük a futószáras körre. Először lépésben, majd ügetésben próbálunk haladni. Tudni kell, hogy a lovas a ló súlypontját a természeteshez képest megváltoztatja, így a csikó eleinte mozgásban merev lesz, keresi elveszített egyensúlyát. A következetes gyakorlásnak köszönhetően fokozatosan megtalálja az egyensúlyt, és lovassal is egyenletesen kezd járni lépésben és ügetésben egyaránt. Türelmes, gyakorlott lovas alatt a csikó elsajátítja a szár és csizma segítségével felvételét, majd a futószárról lekerülve vezető ló segítségével megkezd a szabad kiképzést. A csikó kiképzésben itt ér véget ez első szakasz, és elkezdődik a folyamatos tanulásnak és gyakorlásoknak köszönhetően az izmok, szervek fejlődése, erősödése. Nagyon változatos időszak ez, mivel a csikót nem csak a segítésekre tanítjuk, hanem a terepen való munkához is szoktatjuk, illetve bevezetjük a cavalettiken való tornáztatást, előkészítve ezzel a későbbi ugrómunkát is.

2. A csikó betanítása fogatba

A fogatos használat nem kényszeríti olyan új mozgás formák megtanulására a csikót, mint a nyereg alatti, ezért az igás fajták csikói, ha azok elég kezesek és emberhez szokottak, általában minden különösebb nehézség nélkül egy öreg ló mellett betanulnak. Érzékenyebb csikókkal természetesen gondosabban, elővigyázatosan kell viselkedni, mert a betanítás során kialakuló rossz szokások utólag már csak nagyon nehezen hozhatók helyre. A futószárazás előzőekben leírt kialakítása után felhelyezünk egy második futószárat is, amelyet a külső zablakarikába csatolunk és a ló csánkjára fektetve érkeztetjük a kezünkbe. Ha ezt már jól tűri, akkor felhelyezzük a hámot farmatring nélkül. Ezután az istrángokat meghosszabbítjuk olyan mértékben, hogy az istrángot fogó személy rúgás távolságon kívülre kerüljön. A betanítást két személy végzi, az egyik vezeti a csikót, míg a másik fogja az istrángokat, azokat kezdetben gyengébben, majd erősebben a haladás iránnyal ellentétesen húzza, és fokozatosan a csikó oldalához, combjához érinti. Ha a csikó nyugodtan tűri a szerszámot, csúszóba foghatjuk. A húzáshoz szoktatással párhuzamosan meg kell tanítani a csikót a szár segítségének felvételére. Ehhez alapot a kettős futószárral végzett munka ad. A csúszóban a hajtó már a hajtószárral igyekszik irányítani. Ha csikó már jól indít, húz és elég engedelmes, egy megbízható, nyugodt öreg ló mellé fogható. A külső istrángot először ne csatoljuk fel, és a belső zablakarikába csatoljunk egy elővezető szárat, amit a segítőszemély lazán fog. Ezzel az a cél, ha csikó rúgni kezdene, vagy a rúdra dől, a fejét befelé vonjuk. Ezáltal a csikó kifelé farol, így nem tesz kárt sem magában, sem a környezetében. Ha a csikó már nyugodtan a hámba dől, a külső istrángot is csatoljuk fel.

A gyakorlás folyamán mindkét oldalon járassuk a csikót, hogy az esetleges változás ne legyen számára szokatlan. Lépést, ügetést, indítást, megállást végeztessünk vele. Ha az öreg ló mellett már minden munkát megbízhatóan végez, két csikót is összefoghatunk. Ebben az esetben ismét legyünk elővigyázatosak, mert a két csikó együtt ijedősebb, hamarabb elszalad. Ha a csikók már megfelelően összeszoktak, és a feladatukat megfelelően végzik, a betanítás gyakorlatilag befejeződött. A betanítástól a teljes értékű munkavégzésig, és főleg a versenyzésig nagyon sok idő és gyakorlás szükséges.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. Figyelje meg, majd készítse jegyzetet, hogyan történik a gyakorlati helyén a csikó betanítása fogatba ! Készítsen fényképeket a betanítás szakaszairól és ragassza be azokat a kijelölt helyre!

MUNKANYAG

2. Készítsen kérdőívet, majd kérdezze ki a betanítást végző (irányító) személyt, milyen módszerrel képezi a lovakat (nyereg alá vagy fogatba), vannak-e olyan gyakorlati fogások, amelyek esetleg segítik a kiképzés menetét! A kapott válaszok alapján ítélje meg, van-e eltérés az elméleti ismeret és a gyakorlati megvalósítás között!

3. Az internet vagy szakirodalom segítségével gyűjtsön információkat arról, hogyan fejlődött a fogathajtás, milyen módszerekkel, eszközökkel végezték a lovak betanítását a fogatba! Készítsen jegyzetet, és a kijelölt helyre írja le!

4. Az internet vagy szakirodalom segítségével gyűjtsön információt arról, hogyan alakult ki a lovaglás, ezzel összefüggésben a lovas iskolák megjelenése és az általuk képviselt lovaglási irányzatok! Ismereteit a kijelölt helyre írja le!

MUNKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Jellemezze a ló látását és hallását!

Látás: _____

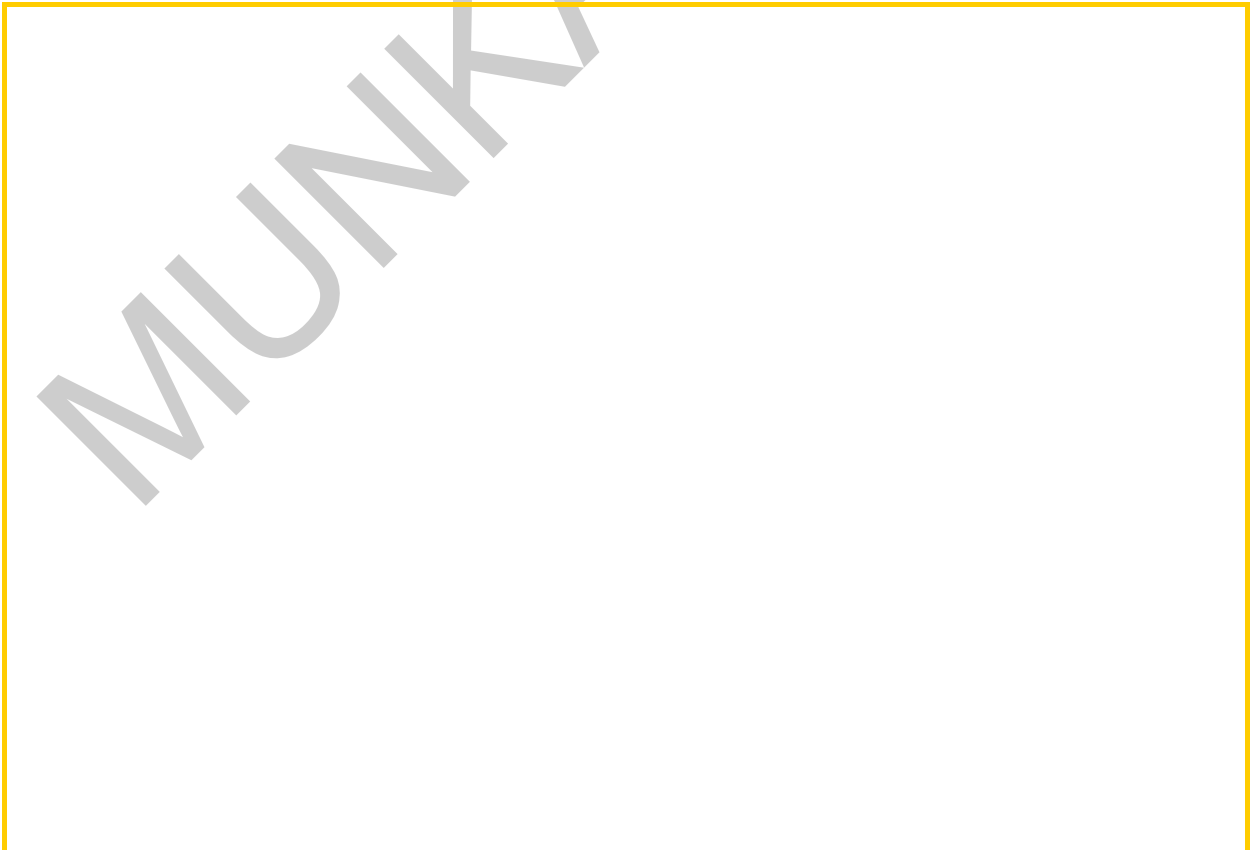
Hallás: _____

2. feladat

Írja le a kijelölt helyre, milyen jelek alapján ítéli meg egy ló viselkedését, és azok mit jelenthetnek!

3. feladat

Sorolja fel a kiképzés szakaszait és a szakaszhoz tartozó elemeket!

4. feladat

Határozza meg az alábbi fogalmakat! Ütem, elengedettség, támaszkodás, lendület, egyenesre igazítottság, összeszedettség!

Ütem _____

Elengedettség _____

Támaszkodás _____

Lendület _____

Egyenesre igazítottság _____

Összeszedettség _____

5. feladat

Fogalmazza meg, és a kijelölt helyre írja le, mi a kiképzés célja!

6. feladat

Készítsen vázlatot a szakmai információ tartalom alapján a betanítás lépéseiről!

A, betanítás a nyereg alá

B, betanítás fogatba

A.:	Betanítás	nyereg	alá
B.:	Betanítás		fogatba

7.feladat

Töltse ki a táblázatot!

Testsúly	Csizma	Szár
-	-	-
-	-	-
-	-	-

-		- - -
---	--	-------------

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Látás:

- kétoldali látótér két vakfoltal
- síklátás, az oldalt helyeződő szemekből következően
- mozgást látó, hamarabb észrevesz a távolban mozgó dolgokat, mint az ember
- térlátása, helyzetérzékelő képessége csökkent
- szürkületben jól lát, viszont a fényerősség változásokhoz lassan alkalmazkodik

Hallás:

- igen jól fejlett
- nagyon mozgékonyfülek, homorú alakja segíti a hangok befogását
- magas frekvenciájú hangokat jobban befogja
- mély hangok pozitívan hatnak rá, míg a nagyon magas hangok zavarják

2. feladat

1. fül: nyugalom, figyelés, agresszivitás
2. szem: nyugalom, ijedség, félelem, betegség
3. mozgás: kedélyállapot, edzettség, mozgás minősége, egyensúlyozás
4. farok tartás: elengedettség, feszültség, izgalom, nyugtalanság, belső feszesség
5. izzadás: munka velejárója, betegség, edzettségi állapot
6. "beszéd": üdvözlő rőfögés, horkantás, nyerítés, prűszkölés

3. feladat

- I. szoktatás: ütem, elengedettség, támaszkodás

II. szakasz: a hátsó lábak tolóerejének fejlesztése: elengedettség, támaszkodás, lendület, egyenesre igazítás

III. szakasz: hátsólábak hordozó erejének fejlesztése: lendület, egyenesre igazítottság, összeszedettség

4.feladat

Ütem: A patadobbanások időbeli és térbeli egyenletessége

Elengedettség: a ló izomzata és belső lelki állapota minden feszességtől és nem kívánt feszültségtől mentes

Támaszkodás: puha kapcsolata a ló szája és a lovas, hajtó keze között, amely az előrehajtó segítségerek eredményeként fejlődik ki

Lendület: A hátsó lábakból eredő impulzus, amely a test előre vitelében nyilvánul meg.

Egyenesre igazítottság: A ló elülső és hátsó lábai egymás mögött lépnek, a hátsó lábak patanyoma egyik irányban sem tér le a járásról.

Összeszedettség: Megjelenési állapot, amelyet a fokozatos kiképzés eredménye, mind fizikálisan, mind pedig pszichésen. A ló figyelmét teljes mértékben lovasára, hajtójára irányítja, annak akaratát végrehajtja.

5.feladat

Kiképzés célja:

Kellemes mozgású, engedelmes, készséges, jó teljesítőképességű, ügyes lovat kapjunk. A szoktatás, a gondos nevelés, kiképzés, tornáztatás megtartja, javítja és kibontakoztatja a ló képességét lovasa vagy hajtója számára. Ahhoz, hogy ezt a célt elérjük, meg kell találnunk a módját annak, hogy a ló természet adta pozitív tulajdonságait – erő, gyorsaság, kitartás, jó emlékezés – megtartva szolgálatunkba tudjuk állítani őt. A hátsó kiképzése során ezt a belovaglással érhetjük el, a fogatolt-ló esetében a fogatba-kocsiba tanítás folyamán valósíthatjuk meg.

6.feladat

A csikó betanítása nyereg alá:

- szoktatás környezethez, szerszámhoz, emberhez
- szoktatás zablához, vezetgetéshez
- kantározás, futószárazó heveder felhelyezés
- futószárazás : körön járás megtanítása, vezényszavak megtanítása, nyereg elfogadtatása

- első felülés: nehezkedés, hasalás, felülés
- nyugodt járás lovassal lépésben és ügetésben, előrehajtó és felvevő segítségekkel ismerkedés
- vezető ló után szabad munka megkezdése
- változatos önálló munka: terepen, lovardában, idomítás, ugrókiképzés

A csikó betanítása fogatba:

- szoktatás környezethez, szerszámhoz, emberhez
- szoktatás zablához, vezetgetéshez
- kantározás, futószárazó heveder felhelyezés
- futószárazás : körön járás megtanítása, vezényszavak megtanítása, hám lfogadtatása
- kettős futószárazás, vezetés, irányítás, huzatás
- csúszózás, húzás tanítása
- befogás öreg ló mellé
- befogás másik csikóval

7.feladat

Testsúly	Csizma	Szár
<ul style="list-style-type: none"> - egyoldali megterhelő - mindkét oldalt megterhelő - tehermentesítő 	<ul style="list-style-type: none"> - előrehajtó - oldalra léptető - ellentartó 	<ul style="list-style-type: none"> - felvevő és engedő - megtartó - kitartó - ellentartó - oldalra léptető

IRODALOMJEGYZÉK

Bodó Imre – Hecker Walter: Lótenyésztők kézikönyve, Mezőgazda Kiadó, 1992

Molnár János: Fogatlovak képzése, idomítása, Mezőgazda Kiadó, 2007

K.Miesner–M.Plewa–M.Putz–C.Veltjens.Otto Erley: A jól képzett ló, Mezőgazda Kiadó,2005

Reiner Klimke: A fiatal hátsló kiképzése, Mezőgazda Kiadó, 1996

?: Lovaglás és hajtás, Sport lap– és könyvkiadó, 1954 – Reprint kiadás, LAPU Bt, 2005.

A(z) 1688–06 modul 014–es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
31 621 04 0000 00 00	Lótartó és -tenyésztő
31 621 04 0100 31 01	Lóápoló és gondozó
52 812 02 0000 00 00	Lovastúra-vezető

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
23 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató